12.05.2022

Fingon lausunto eduskunnan Ympäristövaliokunnalle

Asia: U 35/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta (KOM(2022) 71 lopullinen)

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry pitää esitystä EU:n yritysvastuudirektiivistä erittäin tervetulleena. Ehdotuksen taustalla on tärkeitä tavoitteita kestävän kehityksen, ihmisoikeuksien ja ympäristönsuojelun edistämiseksi ja turvaamiseksi.

On hyvä, että Suomi haluaa edistää neuvotteluita ja sitä, että sääntely saadaan voimaan unionissa lähivuosina. Yhtä lailla on tärkeää varmistaa, että direktiivi vastaa sille asetettuja tavoitteita tehokkaasti ja on johdonmukainen YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden (UNGP) sekä niitä tukevan OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeistuksen kanssa. Direktiivi tulee nähdä myös osana laajempaa siirtymää kohti vastuullisia sekä ympäristön ja ilmaston kannalta kestäviä liiketoimintamalleja.

Suomen tuleekin nykyisen hallitusohjelman hengessä pyrkiä parantamaan direktiivin kunnianhimon tasoa. Kunnianhimoinen yritysvastuulaki vahvistaa ihmisoikeuksien toteutumista ja vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia sekä tuo kuluttajille kaivattua tuotantoketjun läpinäkyvyyttä ostopäätösten tueksi.

<u>Direktiiviesityksen ja valtioneuvoston kannan osalta Fingo esittää seuraavat huomiot:</u>

- **Direktiivin esitetty soveltamisala on hyvin kapea. Suomen tulee tukea ja edistää direktiivin soveltamisalan laajentamista vähintään kaikkiin riskipitoisilla aloilla toimiviin pk-yrityksiin sekä kaikkiin suuryrityksiin.** Ehdotettu lain soveltamisala (yli 500 henkeä työllistävät yritykset, joiden liikevaihto yli 150 miljoonaa euroa ja korkean riskin toimialoilla toimivat yritykset, jotka työllistävät 250 henkilöä ja joiden liikevaihto 40 miljoonaa euroa) kattaa alle prosentin EU:n yrityksistä. Saavuttaakseen asetettuja tavoitteita tehokkaasti, direktiivin tulee kattaa myös pk-yritykset, tai vähintään kaikki korkean riskin toimialoilla toimivat pk-yritykset.
- **Yritysvastuustandardien mukaisesti Suomen tulee tukea asianmukaisen huolellisuuden ulottamista direktiivin myötä yritysten kaikkiin liiketoimintasuhteisiin eikä rajata sitä vain ”vakiintuneisiin liiketoimintasuhteisiin”.** Huolellisuusvelvoitteen rajaaminen vain ns. vakiintuneisiin liiketoimintasuhteisiin voi johtaa siihen, että yritykset suosivat toiminnassaan lyhytkestoisia liiketoimintasuhteita.
- **Suomen tulee varmistaa, että laki ohjaa yrityksiä kielteisten vaikutusten korjaamiseen sen sijaan, että ne vetäytyvät tai vaihtavat toimittajaa.** Sääntelyllä tulee pyrkiä ohjaamaan pitkäkestoisiin liikesuhteisiin ja varmistaa, ettei se ohjaa yrityksiä päättämään liiketoimintasuhteita tai vetäytymään toiminta-alueelta tavalla, joka jättäisi

uhrit entistä heikompaan asemaan. Kansainvälisissä tuotantoketjuissa yritysvastuuseen liittyvien monimutkaisten ongelmien ratkominen tapahtuu harvoin hetkessä. Esimerkiksi lapsityövoiman hyväksikäyttöä, pakkotyötä tai metsäkatoa on vaikea eliminoida nopeasti, sillä niiden taustalla vaikuttavat usein ympäröivät olosuhteet, kuten heikko paikallinen lainsäädäntö, ja niiden korjaamiseen tarvitaan aikaa sekä yhteistyöhankkeita.

- **Toisin kun valtioneuvosto kannassaan esittää, Suomen tulee asettua tukemaan komission esitykseen sisältyvää vahingonkorvausvastuuta**. Yritystoiminnan haitallisten vaikutusten uhreilla on oikeus korjaaviin toimenpiteisiin, ja asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuva sääntely tarvitsee viranomaisvalvonnan lisäksi myös siviilioikeudellisen perälaudan. Uhrien oikeussuojan turvaaminen ja korjaavien toimenpiteiden saatavuudesta huolehtiminen on osa Suomen ihmisoikeuksia koskevaa suojeluvelvoitetta. Tämä siviilioikeudellinen vastuu aktualisoituu käytännössä vain tilanteissa, joissa yritys ei ole oma-aloitteisesti ryhtynyt riittäviin korjaaviin toimenpiteisiin. Vahingonkorvausoikeudessa riittävän huolellisuuden arvioiminen edellyttää aina tilannekohtaista arviota ehkäisevien toimenpiteiden asianmukaisuudesta, eikä tätä koeta ongelmalliseksi muussakaan vahingonkorvausoikeudellisessa sääntelyssä.

- **Suomen tulee huolehtia, että direktiiviehdotuksen resitaaleissa mainittu yritysten omien ostokäytäntöjen merkitys huolellisuuden noudattamisessa kirjataan myös direktiivitekstiin.** Yrityksiltä tulee edellyttää omien toimintatapojen tarkastelemista ja siirtymistä reiluihin kauppa- ja ostokäytäntöihin, kuten pitempiin sopimuksiin ja reiluihin hinnoittelukäytäntöihin, jotka mahdollistavat tuottajille ennakoitavuuden ja elämiseen riittävän toimeentulon.

- **Suomen tulisi viedä direktiiviehdotusta suuntaan, joka edistää merkityksellistä vuoropuhelua ja pitkäaikaista yhteistyötä kaikkien tuotantoketjun toimijoiden kesken.** Pelkällä alihankkijoille asetettavien vaatimusten kiristämisellä ei pystytä estämään ihmisoikeusloukkauksia. Tämä koskee eritysesti sellaisia tuotantoketjuja, joissa alkupään tuottajat ovat hyvin heikossa asemassa. Vain pitkäaikaisella yhteistyöllä vuoropuhelussa oikeudenhaltijoiden kanssa saadaan aikaan todellista ja kestävää kehitystä globaaleihin tuotantoketjuihin liittyvien ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnissa.

- **On tervetullutta, että yritysten vastuu ilmastonmuutoksen torjumisessa nostetaan esityksessä vahvasti esiin** (artikla 15). Esitys, jonka mukaan kaikkein suurimpien yritysten tulee laatia suunnitelma siitä, miten yrityksen liiketoimintamalli ja strategia saatetaan linjaan Pariisin sopimuksen 1,5 asteen tavoitteen kanssa on kannatettava, mutta tehokkaan vaikutuksen saavuttamiseksi tulee myös tässä laajentaa lain soveltamisalue kaikkiin yrityksiin, ei ainoastaan yli 500 henkeä työllistäviin suuryrityksiin. Kiinnitämme myös huomiota siihen, että ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevan artikla 15:n muotoilu on varsin epämääräinen ja jättää paljon varaa tulkinnalle. Sen **rinnalle tarvitaan tarkempaa ohjeistusta ja ilmastotieteestä johdettuja tavoitteita, joiden nojalla yritykset uudistaisivat liiketoimintaansa vastaamaan 1,5 asteen päästövähennystavoitetta.** Suomen tulisi edistää näitä konkreettisia tavoitteita neuvottelukannoissaan.

- **Yritysten kestävää hallinnointia ja johdon vastuuta koskeva sääntely (artiklat 25 ja 26) on tärkeä osa esitystä**. Sen taustalla on ymmärrys, että ilmastonmuutoksen

hillitseminen ja ihmisoikeuksien turvaaminen edellyttävät yrityksiltä perustavanlaatuisia toimintatapojen muutoksia. Fingo pitää valitettavana, että valtioneuvosto on omaksunut kriittisen kannan tähän esitykseen. Toivomme, että valtioneuvosto vielä pohtii kantaansa, ja johdon huolellisuusvelvoitetta koskevan säännöksen poistamisen sijaan edistäisi sen selkiyttämistä.

- Lopuksi haluamme vielä korostaa, että **EU:n yritysvastuudirektiivi ei poista tarvetta Suomen kansalliselle yritysvastuulainsäädännölle**, joka kattaisi suuryritysten ohella myös pk-yritykset. Esitämme, että valtioneuvosto jatkaa kunnianhimoisen kansallisen yritysvastuulainsäädännön valmistelemista ja toimeenpanee sen vielä kuluvalla hallituskaudella.

Lisätietoja:

Elina Mikola

asiantuntija, kestävä talous

elina.mikola@fingo.fi puh. 046 851 5974